

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

2. Оліфіренко В. Українські літературні традиції у східній діаспорі і підручник з літератури / Вадим Оліфіренко // *Донецький вісник Наукового Товариства ім. Шевченка: Зб. наук. праць* / [Ред. В.С. Білецький, упор.: І.Т. Пасько, В.О. Пірко та ін.]. – Донецьк, 2001. – С. 82 – 87.

3. Оліфіренко В.В. Слобожанська хвиля. [Навчальний посібник-хрестоматія з української літератури Північної Слобожанщини] / В.В. Оліфіренко, Оліфіренко С.М. – Донецьк: Схід. вид. дім, 2005. – 174 с.

4. Сорочук Л.В. Український світ. Методичні розробки для вчителів недільних шкіл українського зарубіжжя із вивченням українського алфавіту / [Л.В. Сорочук, В.М. Піскун, А.В. Ціпко,

О.В. Щербатюк, Т.С. Воропаєва; За ред. В. Сергійчука]. – К.: Українська видавнича спілка, 2008. – 104 с.

5. Українській освіті у Росії [Електронний ресурс] // Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою. – Режим доступу: <http://www.mio.k.lviv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=116:q-q&catid=22:q-q&Itemid=19>. – Заголовок з екрану. – Мова укр.

6. Ціпко А. Пізнаємо Україну. Узнаем Украину. Discover Ukraine: Посібник для учителів та учнів недільних шкіл українського зарубіжжя / [Укладачі: А. Ціпко, В. Піскун, О. Щербатюк, Т. Воропаєва, В. Сергійчук В]. – К.: МП Леся, 2007. – 172 с.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2012

УДК 376(477)

Ганна Кільова, кандидат філософських наук,
Заслужений працівник освіти України

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Інтеграція освітньої системи України до Болонського процесу, що зараз відбувається у сфері вищої освіти європейських країн може має негативні і позитивні наслідки. Але позитивних наслідків набагато більше, ніж негативних, тому не виникає сумніву, що наша держава зробила правильний вибір, ставши на шлях до інтеграції своєї вищої освіти у Зону вищої освіти Європи. Наприклад, позитивним наслідком інтеграції вищої освіти в Європі є зростання мобільності студентів, що дає змогу уникнути чимало проблем на ринку освітніх послуг та на ринку праці.

Існують ще деякі перешкоди у даному процесі, але вони не заважають більшості вищих навчальних закладів увійти до Європейського освітнього простору. В Україні вагомою об'єктивною перешкодою у процесі інтеграції до Болонського процесу є низький рівень інформатизації навчальних закладів. Щоб подолати цю перешкоду, необхідно залучити чимало коштів.

Експеримент, що проводиться в системі вищої освіти України останніми роками, підтвердив важливість та ефективність подальшої інтеграції спеціалізованих навчальних закладів до Зони вищої освіти Європи, і наявність при цьому значних переваг для навчальних закладів, а також для студентів зокрема.

Ключові слова: Європейський освітній простір, Болонський процес, ECTS, сучасні інформаційні технології.

Літ. 6.

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Процес інтеграції вищих навчальних закладів України до Європейського освітнього простору є одним з основних джерел підвищення конкурентоспроможності Української освіти на міжнародному ринку освітніх послуг.

Стратегія розвитку навчально-виховного процесу повинна базуватися на розумінні виняткової важливості самостійної навчальної діяльності студентів. Водночас, зазначимо, що важливою умовою підготовки фахівців є перехід від інформаційного до розвивального навчання.

Цьому сприяє модульно-рейтингова технологія навчання, що формує у майбутніх фахівців професійне творче мислення, підвищує інтелектуальний потенціал.

Згідно з цілями Болонського процесу інтеграція навчальних закладів до європейської системи вищої освіти сприяє:

- 1) полегшеному переїзду українських громадян з метою подальшого навчання чи працевлаштування у Зоні європейської вищої освіти;
- 2) зростанню привабливості європейської вищої освіти для українських студентів;
- 3) наближення України до Європи та

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

забезпеченню її подальшого розвитку як стабільного, мирного, толерантного суспільства.

Стрижнем Болонської системи є “Європейський стандарт вищої школи”, який дисциплінує студентів і активізує творчі пошуки викладачів. В умовах Болонської системи проведення навчального процесу підрозділам вищого навчального закладу надаються широкі можливості його трансформації, зокрема протягом навчального року можливо вносити зміни в робочі навчальні плани щодо скорочення чи збільшення обсягу аудиторних годин і введення нових дисциплін, якщо це диктується окремими змінами в суспільстві або загальними потребами вивчення певних проблемних питань (наприклад, обліку, аналізу і контролю господарських операцій по реприватизації основних засобів і оприбуткуванню їх у державну власність або проведення повторного аукціону і розрахунків з попередніми власниками).

Викладачі отримують більшу самостійність у моделюванні навчального процесу, що в свою чергу зобов’язує їх до постійного самоконтролю, пошуку нових підходів, наукових винаходів і розробок для їх практичного застосування випускниками коледжу в їхній трудовій діяльності. Викладачам дозволяється вносити пропозиції для розгляду на кафедрі щодо дострокової атестації студентів.

Упровадження принципів Болонського процесу позитивно впливає на навчальний процес. Аналізуючи оцінки поточного і підсумкового контролю знань студентів в умовах впровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес можна зробити висновок: більшість студентів, враховуючи їх зацікавленість у соціально орієнтованій системі навчання, спрямованій на розширення прав студента і справедливу оцінку їх добросовісного і дисциплінованого ставлення до навчання, безболісно можуть бути звільнені від складання іспитів і диференційованих заліків на сесії, проводячи підсумковий контроль їх знань у процесі навчання або занять, або після занять, за узгодженням з завідувачем кафедри. Дострокове складання іспитів або диференційованих заліків є прозорим і, як правило, комісійним (два викладачі) за рішенням завідувача кафедри.

Дострокове складання іспиту чи заліку – це зацікавленість студента в самовизначенні, в справедливості оцінки його добросовісного і старанного ставлення до навчання, підтримці педагогічним колективом і керівництвом навчального закладу дисциплінованих студентів, не допускаючи зрівнялівки під час складання іспитів чи диференційованих заліків, коли кращі

студенти нічим не відрізняються від недисциплінованих і відповідно відстаючих студентів.

Спостерігається підвищення успішності в цілому за рахунок активності відстаючих, зменшення прогулів, запізнень та зменшення таких явищ як солідарність у прогулах, підтримуюча солідарність відстаючих студентів, не виконання самостійних та індивідуальних завдань, а то й просто негативної поведінки в аудиторії і поза нею.

Демократизм Болонської системи організації навчального процесу дає великі можливості персоніфікованого підходу до трансформації методики навчання, прагнучи досягти високої якості навчання, в результаті якого кожен студент-випускник володітиме необхідним мінімумом фахових знань, загальноосвітніх знань і знань однієї-двох іноземних мов, тобто тим мінімумом, який би дозволив йому вільно виконувати свої функціональні обов’язки на посадах, що відповідають одержаному фаху.

Стандартом кредитно-модульної системи навчального процесу і рейтингової системи поточного і підсумкового контролю знань студентів, започаткованими Болонською конвенцією у групі європейських університетів, не ставиться питання впровадження єдиного підходу до всіх спеціалізованих навчальних закладів, а надається право в кожному випадку кожному такому закладу застосовувати різний підхід в регламентації поточного і підсумкового контролю.

Стандарт передбачає відхід від традиційної шкільної системи навчального процесу та спрямованість на соціально орієнтовану систему, на розширення прав студента і на оперативні зміни та коректування навчальних планів, методів викладення навчального матеріалу, а також подолання елементів суб’єктивізму при оцінюванні знань, що забезпечується складанням контрольних завдань, рефератів, тестів, екзаменаційних білетів і питань для заліків у письмовій формі із застосуванням 100-бальної шкали оцінювання.

Реформування вищої освіти і науки в Україні в контексті Болонського процесу сприяє:

1) перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть змогу задовольнити можливості особистості у здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня за бажаним напрямом відповідно до здібностей та забезпечити її мобільність на ринку праці;

2) формування мережі вищих навчальних закладів, яка за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняла б потреби кожної людини і держави в цілому;

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

3) підвищення освітнього і культурного рівня суспільства, створення умов для навчання впродовж усього життя;

4) запровадження в системі вищої освіти і науки України передового досвіду розвинутих країн світу та її інтеграція у міжнародне науково-освітнє співтовариство;

5) пошук рівноваги між масовою фундаментальною та елітарною освітою, з одного боку, і вузькою спеціалізацією та професійною досконалістю – з іншого;

6) постійне навчання впродовж усього життя;

7) мотивоване залучення студентів до навчання;

8) доступ до міжнародних фондів і програм.

В Україні значно прискорилося модернізація системи освіти, зокрема:

1) запроваджено кількеступеневу систему вищої освіти;

2) тривають експерименти з переходу на систему залікових одиниць (кредитів) для вимірювання кількісних показників навчального процесу;

3) створено ефективну систему акредитації та аудиту якості освіти на національному рівні;

4) удосконалено додаток до диплома (але через брак бюджетних коштів не впроваджено).

Один з недоліків інтеграції спеціалізованих закладів України до Болонського процесу полягає в тому, що цей процес неможливий без значних реформ у вищій освіті, суть і мета яких не в повній мірі є зрозумілою для переважної більшості учасників (викладачів і студентів) процесу реформ. У такій ситуації великі ресурсні втрати (часові, інтелектуальні, фінансові) є неминучими. Є інший недолік, знов таки ж, пов'язаний з реформами. Ще не завершене реформування системи вищої освіти, шляхи якого були визначені Указом Президента України №832/95, 12.09.1995 р. [1] і деталізовані у Наказі Міністерства освіти України № 285 від 31.07.1998 р., [2] а рух до Болонської співдружності вимагає зовсім інших реформ, які будуть далеко не в усьому узгоджуватися і з існуючою законодавчою базою, і з реформами, пов'язаними зі створенням системи стандартів вищої освіти, які почали створюватися відповідно до наказу № 285 і вже закріплені на законодавчому рівні. Але ці недоліки, порівняно з перевагами, не мають великого значення.

Варто зазначити, що ECTS акумулює в собі переваги для різних суб'єктів вищого навчального закладу.

Для вищого навчального закладу:

- 1) сприяє розвитку автономізації та відповідальності;
- 2) відкриває нові можливості для співпраці;

3) сприяє розвитку комунікативних зв'язків між ВНЗ;

4) стимулює підвищення якості навчального процесу та організаційно-адміністративної діяльності;

5) підвищує якість студентської мобільності.

Для професорсько-викладацького складу ECTS забезпечує і підтримує: автономність і диверсифікацію, комунікативність, прийняття рішень з академічного визнання; покращує: зміст навчальних програм, якість навчального процесу та його результати.

Для студентів ECTS:

1) розширює вибір для навчання за кордоном;

2) дозволяє самим сформувати програму навчання;

3) забезпечує сертифікацію процесу навчання в іноземному навчальному закладі;

4) гарантує академічне визнання.

До недоліків ECTS можна віднести: фрагментація знань; сегментація процесу навчання; зменшення значимості наукових досліджень у процесі навчання.

Очевидно, що недоліків системи переносу кредитів чи системи лише їх акумуляції потрібно уникати при певному змішаному підході. В системі вищої освіти України є проблеми, які перешкоджають підвищенню мобільності студентів і викладачів. Серед інших перешкод важливою є слабка підготовка з іноземних мов у середній та вищій школі, візовий режим, різниця в рівні життя населення України та країн Європи.

Шляхи підвищення ефективності впровадження технології включення спеціалізованих навчальних закладів до Європейського освітнього простору.

Для підвищення ефективності впровадження технології включення спеціалізованих навчальних закладів України до Європейського освітнього простору необхідно, в першу чергу, керуватися основними принципами співпраці з розробки загальноєвропейської системи кваліфікацій і ступенів.

Успішний п'ятнадцятирічний досвід роботи Європейської Комісії з розробки системи перезарахування (перезаліку) кредитів у тісній співпраці зі 145 вищими навчальними закладами Європи ґрунтується на декількох базових принципах:

1) філософія взаємної довіри;

2) здатність освітніх структур до конвергенції (гармонізації) як на національному, так і на міжнародному рівнях;

3) вираження результатів навчання не в термінах часу, а в термінах кредитів, прив'язаних до результатів у вигляді компетенцій;

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

4) реальність створення загальноєвропейської системи перезарахування (обліку) і накопичення кредитів;

5) цінність і самодостатність обох рівнів: як ступеня бакалавра, так і ступеня магістра;

6) вимоги до кваліфікацій у вигляді компетенцій мають бути погодженими в рамках загальноєвропейського освітнього простору;

7) відмінності в терміні навчання як на першому, так і на другому ступенях не більше 25%;

8) програми першого ступеня – від 180 до 240 кредитів, програми магістерського рівня – від 90 до 120 кредитів. Кількість кредитів у річній програмі – не більше 60;

9) розробка загальних і прозорих рівневих індикаторів як умова порівнянності структур і ступенів, як частина власне європейської структури кваліфікацій, заснованих на об'єктивних стандартах;

10) погодженість цих принципів та їх здійснення як результат політичної волі і копіткої праці всіх учасників, зокрема, в рамках програм подвійних і сумісних дипломів [4, 166]. Процесі інтеграції спеціалізованих навчальних закладів України до Болонського процесу необхідно дотримуватися цих принципів.

У Програми дій [6] зазначалося, що для реалізації концептуальних засад Болонського процесу в Україні необхідно:

1) удосконалити двоступеневу структуру вищої освіти;

2) прийняти прозорі та зрозумілі градації дипломів, ступенів та кваліфікацій;

3) використати єдину систему кредитних одиниць і додатка до диплома;

4) врахувати європейську практику організації акредитації та контролю якості освіти;

5) підтримувати і розвивати європейські стандарти якості;

6) ліквідувати перепони для розширення мобільності студентів, викладачів і дослідників;

7) запровадити сучасні підходи щодо інтеграції вищої освіти і науки у справі підготовки магістрів та аспірантів;

8) забезпечити подальший розвиток автономності та самоврядування у системі вищої освіти та науки.

Використовуючи прогресивні методи поліпшення навчального процесу відповідно до вимог Болонського процесу, необхідно приймати персоналізовані рішення на рівні кафедри, деканату, з наступним розглядом на рівні спеціалізованого навчального закладу, а стосовно окремих проблем – на вченій раді. Наприклад, зменшення аудиторних занять, як стимул для студентів, одночасним збільшенням індивідуальних

форм навчання для нестигаючих студентів в неаудиторний час або у вихідні дні.

Щоб вирішити проблеми, пов'язані з низьким рівнем інформованості та нерозуміння щодо Болонського процесу, необхідно організувати семінари по всій території України, як це відбувається в Європі, що проходять під офіційним знаком "Болонські семінари". На них мають обговорюватися різноманітні документи щодо БП, перепони на шляху його впровадження, можливості для співпраці.

В Україні важливим резервом підвищення ефективності впровадження технологій включення спеціалізованих навчальних закладів до Європейського освітнього простору є інформатизація навчального процесу, що включає:

1) розвиток матеріально-технічного забезпечення комп'ютерною технікою. Ефективність новітніх технологій забезпечується за таких норм матеріального забезпечення: доведення парку комп'ютерної техніки до норми 1 комп'ютер типу Pentium на 8 студентів (в ідеалі – на 5), формування комп'ютерних класів на факультетах і кафедрах, інформаційно-довідкових комп'ютерних відділів та електронних читальних залів бібліотек, створення Інтернет-клубів та електронних залів для самостійної роботи і відпочинку у студентських гуртожитках;

2) комп'ютерна система управління діяльністю ВНЗ. Створення єдиної комп'ютерної мережі (бажано оптично-волоконний носій з високою пропускною здатністю зв'язку) на кількість інформаційних порталів, що об'єднують усі підрозділи і комп'ютерні робочі місця студентів, із забезпеченням усіх робочих місць з доступом до Інтернету. У мережі здійснюється інформаційний обмін за допомогою ліцензованих програм, наприклад 1С (1С:Бухгалтерія; 1С: Підприємство; 1С: Кадри; 1С: Студент; 1С: Кафедра; 1С: Наука; 1С: Гуртожиток; 1С: Розклад), які включають банки даних про соціальний статус, навчальні досягнення студентів, штатний розпис університету, бухгалтерію та господарську діяльність в університеті, банк та характеристику аудиторного фонду, розклади занять, планування та облік виконання навчального навантаження тощо;

3) використання сучасних інформаційних технологій (СІТ) у навчальному процесі. Поряд з організаційними заходами основною проблемою є змістове наповнення роботи студентів і викладачів на ПК. Однією з основних форм діяльності у цьому напрямку є загальна комп'ютерна підготовка студентів. Неперервність такої підготовки здійснюється за рахунок

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

наскрізної системи навчання та використання ПК. В університетах на всіх непрофільних факультетах повинен читатися курс “Сучасні інформаційні технології у навчальному процесі та наукових дослідженнях” і відбуватися обчислювальна практика (не менше 1 кредиту). На 2 – 3 курсах обов’язковим є використання ПК та Інтернету для виконання ІНДЗ. На випускних курсах усіх факультетів повинен читатися курс “Використання СІТ у фаховій діяльності”.

Необхідно чітко організувати самостійну роботу в позааудиторний час для студентів, які прагнуть поглибити свої знання з програмного матеріалу, засвоїти ту чи іншу нову тему, використати персональний комп’ютер при підготовці до занять з інших предметів, написанні ІНДЗ, курсових проєктів та дипломних робіт.

Виходячи зі специфіки кожного факультету, розробляються лабораторні роботи та методичні вказівки, які при вивченні стандартних тем (текстовий та графічний редактори, електронні таблиці, бази даних) ілюструються специфічними для даної спеціальності матеріалами, прикладами. Особливо чітко це простежується під час проходження комп’ютерної практики, коли студенти виконують комплексні навчально-дослідні завдання, які сприяють поглибленню вивчення матеріалу, що розглядався під час лабораторного курсу, а також досліджують можливості нового програмного забезпечення;

4) розроблення інтерактивних комплексів навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКМЗД). Оскільки методологія навчання, наукової та виховної роботи у ВНЗ на даний час полягає в переорієнтації цих видів робіт з суто лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно орієнтовану форму та, відповідно, необхідне впровадження аналогічного принципу оцінювання знань студента, а також потрібні нові (оригінальні) підходи до організації самоосвіти студента.

Вирішення цих завдань у даний час неможливе без залучення значних масивів інформації, включно новітніх досягнень науки і техніки. Крім того, в сучасному підході до організації навчального процесу вирішальне значення відіграє спосіб подачі (організації) навчальної інформації. Під цим мається на увазі не традиційна методика викладання, а новітні методичні підходи до організації навчального процесу. У контексті традиційної інформаційно-довідкової лекції на самостійне опрацювання додаткових навчальних посібників відводилося до 30% навчального часу. У системі проблемно-евристичної лекції для цього відводиться до 50 – 60% часу самостійної роботи

студента. Проте власне кількість часу не визначає ефективності такої роботи. Потрібна певна модель (визначена система) організації роботи від постановки задачі до самоперевірки ефективності її розв’язання.

З цією метою слід застосовувати інтерактивний методичний комплекс навчальної дисципліни (ІКМЗД), який, згідно із сучасними вимогами, подається студенту в електронному варіанті на дискеті, CD, або, найкраще, у формі Інтернет-сторінки у віртуальній бібліотеці університету, або, ще краще, що є однозначним за доступністю, – на сайті відповідної кафедри.

Віртуальний курс “Дисципліни” може бути написаний у HTML-форматі і розрахований для роботи в Internet Explorer чи Netscape Navigator. Завдяки цій програмі студент має можливість отримати весь пакет необхідної навчально-методичної літератури до курсу з доступом в окремому комп’ютерному класі, внутрішній комп’ютерній мережі університету, віртуальній бібліотеці університету через систему Інтернет.

Структура та порядок створення ІКМЗД: програма курсу; лекційний курс; семінарські заняття; модулі перевірки знань; індивідуальні навчально-дослідні завдання; терміни, які повинен засвоїти студент у процесі вивчення курсу; хрестоматія; рекомендована література; тести для самоконтролю; рекомендаційні питання; бібліотечні та Інтернет-ресурси тощо.

Для взаємовизнання критеріїв оцінки якості вищої освіти на європейському просторі необхідно вдаватися до таких заходів:

1) встановити офіційні взаємозв’язки з організаціями, що відповідають за гарантування якості вищої освіти в Європі;

2) співпраця міжнародних організацій з Україною з питань гарантії якості має відбуватися як на рівні університетів (внутрішня оцінка), так і на міжуніверситетському рівні – зовнішня оцінка якості.

Внутрішнє оцінювання можуть здійснювати експерти з університетів-учасників Європейської асоціації університетів, зовнішнє оцінювання – Європейська мережа забезпечення якості. Важливо забезпечити діяльність європейської системи якості освіти як постійно діючої системи.

3) враховуючи готовність державної системи забезпечення якості, необхідно спланувати виконання Україною відповідних вимог Болонського процесу, зокрема: визначення обов’язків державних органів; створення узгодженої системи оцінювання програм і вищих навчальних закладів, включаючи внутрішню і зовнішню оцінки; адаптацію систем акредитації,

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВКЛЮЧЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

атестації та визначення процедур порівняння; створення мережі оцінки якості; створення набору погоджених стандартів і процедур для забезпечення якості; створення адекватної системи перевірки та забезпечення якості акредитації кваліфікаційних організацій [5, 263].

Ми згодні з думкою О. Величко [3], який стверджував, що цілісна система заходів із впровадження кредитно-модульної системи організації навчання передбачає вирішення таких завдань:

1) по-перше, сприяє підвищенню якості та забезпечує реальне наближення змісту підготовки фахівців до європейського рівня;

2) по-друге, відповідає базовим положенням КМСОНП та ECTS;

3) по-третє, враховує усі чинні вимоги вітчизняної системи освіти;

4) по-четверте, узгоджується з опанованими методами планування навчального процесу у вищих навчальних закладах України.

Кількісні показники системи визначаються чинними нормативами і є результатом математичних розрахунків. Насамперед, необхідно визначитися з кредитами ECTS та їх співвіднесенням з кредитами освітньої системи України, бо саме від цього головно залежить обсяг подальшої роботи з адаптацією системи навчання до вимог КМСОНП.

Наша освітня система визначає кредит як обсяг навчального матеріалу, який може бути засвоєний студентом протягом 54 годин навчального часу (сума годин аудиторної та самостійної роботи студента за тиждень). Така узгодженість тривалості українського освітнього кредиту (кр. у.) з тривалістю навчального тижня, яку усі ми вже достатньо засвоїли і до якої звикли, є дуже зручною з огляду на планування навчального процесу.

ECTS, як відомо, передбачає, що еквівалентом одного року навчання за денною формою є 60 кредитів. Зазначається також, що тривалість одного єврокредиту (кр. є.) відповідає у різних країнах 25 – 30 годинам навантаження студента (зауважимо, що йдеться не про академічні, а про астрономічні години).

Отже, доцільним є прийняття вихідним нормативом відповідності одного єврокредиту 36-ти академічним годинам (27 астрономічних годинам), тобто встановлення співвідношення:

1 кр. є. = 2/3 кр. у. (1),

де кр. є. – тривалість одного єврокредиту, що відповідає у різних країнах 25-30 годинам навантаження студента;

кр. у. – тривалість українського освітнього

кредиту, тобто обсяг навчального матеріалу, який може бути засвоєний студентом протягом 54 годин навчального часу.

Очевидно, що саме таке співвідношення є оптимальним. Відповідно отримуємо необхідну тривалість навчального року у тижнях (або у кр. у), яка становить $60 \text{ кр. є.} \times \frac{2}{3} = 40 \text{ кр. у.}$, що цілком узгоджується з чинним нормативом, за яким процес навчання протягом календарного року не повинен перевищувати 44 тижнів.

Висновки. Серед пропозицій, поданих в Україні до і після прийняття Програми дій, домінували позитивні аспекти. У розвиток планів Міністерства освіти і науки України доцільно здійснити ще кілька кроків.

Насамперед, необхідно виконати ґрунтовний порівняльний аналіз вітчизняної системи науки і освіти з європейською (за Болонською моделлю). За результатами цього аналізу визначити зміни, які необхідно здійснити в системі освіти та науки, і започаткувати відповідні реформи. У зв'язку з необхідністю відмовитися від освітньо-кваліфікаційного рівня “спеціаліст” постане потреба в започаткуванні системи після магістерської підготовки.

Доведеться модифікувати чи ліквідувати державну ВАК і перейти до європейської системи надання наукових ступенів. При цьому зауважимо, що в Європі існує велика різноманітність шляхів руху молоді до досягнення вищих наукових ступенів, а систему останніх так само не уніфіковано. Ще різноманітнішою є практика надання наукових ступенів, а подібних до ВАК України структур не існує у Старому світі.

По-друге, уряд повинен прийняти певне політичне рішення, яке передбачало б здійснення зазначених реформ і було покладено в основу зовнішньої політики держави, спрямованої на інтеграцію вітчизняної системи науки та освіти в європейський простір. Наголосимо, що на заваді Україні можуть стати низькі кількісні характеристики її середньої освіти та інші недоліки, які повинні стати об'єктом досліджень науковців-педагогів і відповідних рішень державних керівників.

1. Указ Президента України №832/95, 12.09.1995 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832/95>

2. Наказ Міністерства освіти України № 285 від 31.07.1998 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/?uid=1038.1.5&title...15.12.1999%F0%F0>

3. Величко О.Г. Болонський процес – це

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

конкретні рішення і дії// Теорія і практика металургії. – 2004. – №1 – С. 3 – 12.

4. Вища освіта України і Болонський процес/ За редакцією В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.

5. Журавський В.С., Згуровський М.З.

Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: Політехніка, 2003. – 200 с.

6. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України №49 від 23.01.2004 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3127.

Стаття надійшла до редакції 27.08.2012

УДК 78.071.7

Ельвіра Тайнель, кандидат педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри музичного мистецтва факультету культури і мистецтв
Львівського національного університету
імені Івана Франка

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ (ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті розглядається проблема музичного виховання в навчальних закладах України (братських школах, Києво-Могилянській академії, колегіумах). Там була створена своєрідна система музичної освіти, яка поєднала традиції релігійної і світської культури, професійної і народної творчості.

Ключові слова: сучасна система музичної освіти, традиції культури, професійна і народна творчість.

Літ. 7.

Постановка проблеми. Соціальні перетворення, що відбуваються в Україні, сприяють відродженню духовності, національної культури та зумовлюють необхідність пошуку нових засобів виховання молоді. Важливим чинником національного виховання є використання досягнень вітчизняної педагогіки та зокрема педагогічного досвіду минулого. У зв'язку з цим система музичного виховання потребує переосмислення з урахуванням історико-педагогічних традицій, що склалися впродовж багатьох століть.

Концепція застосування музики як засобу естетичного виховання пройшла багатоаспектну еволюцію. Християнство, запроваджене в Київській Русі князем Володимиром, сприяло розвитку культури й освіти. Музичне виховання започаткувалося ще у церковно-приходських школах із періоду виникнення в Україні церков і монастирів. Викладання музики у більшому чи меншому обсязі входило до обов'язкових предметів у цих школах і від кожного вчителя вимагалось, аби він дбав про музику [3, 31]. Такий напрям підготовки вчителя пояснюється тим, що музика завжди була безпосередньо пов'язана з релігійним культом, а православна церква споконвіку супроводжувала свої відправи хором співом (на відміну від католицької церкви, до ритуалу якої входила здебільшого інструментальна, зокрема, органна музика). Готуючи хлопчиків до

прислужування у церкві, школи вчили їх грамоти та співу. Внаслідок цього хоровий спів набув значного поширення в Україні, а поняття “музики” означало, насамперед, церковний спів. Шліфуючи природну обдарованість українського народу, її співацьку спрямованість, церковні хори перетворились на могутній чинник формування національної культури.

Подальший етап розвитку музичної освіти припадає на останню чверть XVI – початок XVII ст., коли етнічна консолідація українського народу в його національно-визвольній боротьбі проти насильницької полонізації зумовила небувале піднесення громадської та філософської думки, розквіт науки і мистецтва, прагнення відстояти свої духовні цінності, національну культуру й самосвідомість. “Усе це вимагало вирішення конкретних завдань – поширення письменності, укладання підручників, організації шкіл і друкарень, підготовки вчителів” – зауважує З.І. Хижняк [1, 9]. Роль захисника українських національних інтересів перебрали на себе братства – громадські організації православного люду, до складу яких входили шляхтичі, вчителі, письменники, вчені, митці й представники інших верств міського населення. На власні кошти вони відкривали школи з українською мовою навчання. Вчителі цих навчальних закладів піклувалися, за словами Б.М. Мітюрова, не лише про освіту, а й виховання учнів, про прищеплення їм почуття любові до свого народу і Вітчизни [4, 34].